
„UN SÓROK DE SAMURI ” – O HUSĂ DE SAMURI CARE INCLUDEA PATRUZECI DE SAMURI?

Ion Eremia

Problema „*sórokurilor*” de samuri este destul de complicată și, practic, neelucidată în literatura de specialitate, atât sub aspectul etimologiei termenului, cât și sub aspectul semnificației cât și a numărului. Apărută pentru noi în legătură cu ediția unui excelent volum de documente turcești, publicat de cunoscutul turcolog român Mihai Maxim, am considerat necesar să căutăm unele explicații în acest sens.

B. Kazacenko, colaborator la muzeul Universității de Stat din Moscova, doctor în științe biologice, face o scurtă trecere în revistă a problemei și scrie că un timp îndelungat în Rusia cifra de 40 (patruzeci, *четыре десятка*) era numită „*четыредесят*” sau „*четыредесят*”. Circa opt sute de ani în urmă, pentru desemnarea acestei cifre a început să se utilizeze denumirea de „*sórok*”, denumire care este explicată în mod diferit de specialiști. Conform unora, sursa termenului ce definește cifra 40 ar avea o origine grecească „*мессаконта*”, conform altora ar fi vorba de un impozit anual care se plătea tătarilor, „*сороковина*”, egală cu a patruzecia parte din avere. În sfârșit, se mai consideră că acest cuvânt provine de la așa-numiții „*меховые деньги*” și denumirea de „*сорочка*”. De aceea în partea de nord a Rusiei locuitorii numărau „*сороками*”, iar confrății lor, vânătorii siberieni, „*сорочками*”, adică **saci pentru blănuri** (s.n. - I.E.), în care se păstrau blănuri de animale **preponderent** (*преимущественно*, termenul-apreciere aparține lui B. Kazacenko - I.E.) câte 40 de bucăți de blănuri de veveriță sau câte 40 de cozi de samur, necesare în secolul al XVI-lea pentru cusutul unei șube (*шуба*) boierești, care se numea „*сорочка*” (Казаченко 2007).

Așadar, utilizarea de către autorul nominalizat a termenului **preponderent**, ar indica anumite rezerve ale acestuia privitor la numărul de 40 de blănuri, care ar fi fost în fiecare sac. În același timp, este important de reținut că prin termenul de *sorok* era cunoscut și *sacul* în care se puneau blănurile respective.

Într-adevăr, termenul rusesc **сорок** nu semnifică numai cifra 40, ci și **husa** cusută din pânză de in, din stambă roșie sau din altă țesătură, care se îmbrăca peste așa-numita **кичка** (un tip de coafură feminină), era deci un obiect de acoperire a capului pentru femeile măritate, în zilele de sărbătoare (Словарь 1982, 52; Словарь 1984, 203).

Așadar, important este faptul că prin termenul *sorok* în Rusia se subînțelegea nu numai cifra, numărul **40**, ci și **sacul** sau **husa**, care erau utilizate în scopurile indicate mai sus.

Volumul de documente otomane publicat de Mihai Maxim în anul 2008 cuprinde informații foarte interesante la acest subiect. Primul document din volum, cu data de 22 mai 1526, se referă la peșcheșul primit de sultan de la domnul Moldovei Ștefăniță vodă (1517-1527), peșcheș care includea 5 legături (*deste*) de samur, 5 măsuri de hermină și 5 bucăți de „dinți de pește” (Maxim 2008, 42-43).

Mihai Maxim explică: „colții de morsă erau procurați de domnii români cu mari dificultăți și mare cheltuială din Rusia”, ca, de altfel, și blănurile de samur. Autorul de asemenea ne lămurește că termenul otoman *deste* corespunde slavului *sorok*, ceea ce înseamnă 40 și, concluzionează el, „s-au predat ca pișkeș, un număr de 40 de blănuri de samur” (Maxim 2008, 43).

În legătură cu aceste afirmații ale autorului se impun însă câteva precizări. Dacă termenul otoman *deste* înseamnă *legătură* și corespunde slavului *sorok*, și dacă s-au predat 5 (cinci) *deste*, adică 5 legături, înseamnă că s-au predat 5 *sorokuri* (conform terminologiei rusești „5 *сороков*” sau „*пять сороков*”), adică 5 legături a câte 40 de blănuri, ceea ce constituie 200 de blănuri de samur. Aceasta în cazul în care fiecare *sorok*, *deste*, *legătură*, *husă* conținea 40 de blănuri.

Un document similar, al 21-lea din volumul publicat de Mihai Maxim, se referă la peșcheșul trimis la Poartă de către Petru Rareș și are data de 25 mai 1543 (Maxim 2008, 140). Acest act este ceva

mai relevant decât primul, fiindcă el face o precizare esențială în privința blănurilor de samur predate la Poartă, este vorba de „5 legături (*deste*) a câte 20 buc.”, ceea ce atestă un număr total de 100 de blănuri de samur, fiecare din cele 5 legături (*deste, sorok, husă*), avea câte 20 de blănuri.

Mihai Maxim explică, în continuare, că „în realitate o *deste* (legătură) cuprindea 40 de blănuri de samur (în slavă *sorok*)” (Maxim 2008, 142), explicație pe care o face autorul și cu ocazia examinării documentului al 29-lea din 8 iunie 1544, când s-au predat 10 legături (*deste*) de blănuri de samur (Maxim 2008, 174), adică, dacă iarăși în fiecare *deste* erau câte 20 de blănuri, avem un total de 200 de blănuri de samur.

Informația sursei otomane că *deste*-ul (legătura) sau *sorokul* (husa, sacul) cu blănuri de samuri avea 20 de bucăți este extrem de importantă, de fapt **unică**, în sursele de care am cunoștință și ea nu trebuie neglijată. Nu cred că în cazul de față este vorba de o eroare a acelor dregători otomani care au primit, au numărat și au făcut înscrierea în condica respectivă a acestor blănuri de samur. Este poate cea mai precisă informație cunoscută până în prezent, care atestă destul de clar că un *sorok* de samuri, adică o *deste*, o *legătură*, un *sac* sau o *husă* nu înseamnă sau, cel puțin, nu însemna întotdeauna 40 de blănuri de samur.

***

Sursele rusești de epocă oferă mai multe informații referitoare la problema dată. O veche cronică rusească, *Cronica lui Vychowic* ne informează despre impozitele pe care anual le dădeau novgorodenii și pskovitenii marelui cneaz lituanian Vitovt (1392-1430): „по десять тысяч золотых и **сорок** гинштов (rasă de cai - I.E.), которых теперь называют фризами, и **сорок** шуб, и **сорок сороков** соболей, и **сорок сороков** рысей, и **сорок сороков** куниц, и **сорок сороков** лисиц, и **сорок сороков** горностаев, и **сорок сороков** белок ... а псковичи давали половину того, что давали новгородцы, как золотых и коней, так и мехов всего того половину, что давали новгородцы” (Хроника 1966).

În acest caz, termenul *sorok* ne apare în două sensuri: în primul rând el indică cifra 40, e vorba de 40 de cai și 40 de șube, în al doilea rând este vorba de sac, de husă: *sorok sorokov* semnificând 40 de huse cu blănuri de samur. Aceasta nici pe

departe nu înseamnă că în fiecare husă erau 40 de blănuri de samur.

În *Dicționarul explicativ* al lui V. Dal termenul *sorok* este explicat în felul următor: „СОРОК, *четыредесять, четыре десятка. Встарь считали сороками: первое сорок, другое сорок и пр. По преданию, в Москве 40 сороков церковей (1600), но их только около тысячи, а разделены они по сорокам на староства или благочиния, хотя в сороке и менее сорока церковей. Соболя поныне продается сороками или сорочками, что и зовется соболь в сороках или в кошках; каждый сорочек (на полную шубу) вложен в чохол, в сорочку; выше этого парный соболь, в парах, а самый высокий одиноц. Жениха и невесту опахивали сороком черных соболей (Вел. Кн. Василия Иоанна и Елену); в награду одаряли из царской казны сороком. полсороком соболей. Дороги твои сорок соболей, а на правду матку и цены нет” (Даль).*

Așadar, nu întotdeauna *sorok* semnifica cifra 40, putea fi și un număr mai mic, dar și unul mai mare.

Max Fasmer în al său *Dicționar etimologic al limbii ruse* aprecia termenul *sorok* în felul următor: *сорок* род. п. -а, укр. *сорок*, др.-русск. *сорокъ* “сорок” (РП, Ипатьевск. летоп.), “связка из 40 соболей шкур” (часто в грам. XIV-XV вв.; см. Срезн. III, 465 и сл.). Из русск. заимств. польск. *sorok* “связка из 40 соболей шкур” (XVI-XVII вв.; см. Брюкнер 507). Это русск. слово сменяло более древнее *четыре десате*. Часто объясняется как заимств. из греч. (τε)σαρακοντα “сорок”, откуда нов.-греч. *σαράντα*, или же из греч. *τεσσαρακοστή*, ср.-греч. *σαρακοστή* “сорокадневный пост”; см. Mi. EW 316 и сл.; Брюкнер, там же; Ягич, *AfslPh* 31, 233; Вакернагель, *Nachr. d. Gött. Ges. d. Wiss.*, 1904; *Geschäftl. Mitt.* 104; Мурко, *WuS* 2, 134 и сл. Эта этимология не учитывает др.-русск. знач. “связка соболей шкур”. Объяснение из позднегреч. *σαράκοντα* “40” наталкивается на трудности в связи с ранним выпадением -ко- в греч. слове (уже в IX в.; см. Хацидакис, *Einl.* 150). Поэтому, вероятно, следует предположить связь с *сорочка* в подражание др.-сканд. *serkr* “рубаха”, а также “200 шкур” (Фальк-Торп 959); см. Рожнецкий-Педерсен, *KZ* 39, 369 и сл.; Фасмер, *KZ* 41, 155 и сл.; Гр.-

сл. эт. 188; RS 5, 121; Грюненталь, AfsIPh 42, 318; Кипарский 100; Штайнхаузер, “Slavistična Revija”, 3, 286. Что касается знач., то Грюненталь приводит слвц. меру “сорок” из венг. *méró* “мешок”. В др.-сканд. системе счета 1 *serkr* = 5 тимбров (*timbr*), 1 тимбр = сорок шкур. Согласно Э. Шрёдеру, “история денежных единиц – это, как правило, история снижения их стоимости” (Фасмер).

Prin urmare, Fasmer apreciază *sorokul*, după alți specialiști, „o legătură din 40 de blănuri de samur”, fără ca opinia să fie argumentată de date concrete ale surselor istorice rusești, care conțin doar expresia „сорок сороков” etc., nu și indicația că în *sorok* ar intra 40 de blănuri.

A.G Preobrajenski în *Dicționarul etimologic al limbii ruse* prezintă opinia conform căreia termenul *sorok* ar proveni din greaca medie și faptul că acest punct de vedere este negat de Fasmer care consideră că «сорок якобы одно и то же, что сорока, **рубаха**; соболи продавались сороками или сорочками; каждый сорочек (40 шкур на полную шубу) вкладывался в мешок, в сорочку. Относительно перехода значения ср. дат. (compară termenul danez - I.E.) **snæs** в значение 20; ... Первое вернее» (Преображенский 1910-1914, 259). Așadar, numitul autor face o aluzie la un termen danez, **snæs**, care înseamnă **20**, fără o asociere directă cu termenul *sorok*, iar afirmația că prima este mai corectă ar însemna că el vede etimologia termenului în discuție din greaca medie.

Protocolul Diplomatic ce ține de legăturile Rusiei cu Hoarda Nogai atestă că hanilor din Hoardă și soțiilor acestora li se făceau cadouri. La 1508 hanul Alceagâr-murza solicita lui Vasile, mare sneaz al Moscovei să i se trimită „двема моим женам по собольей по черной шубе” (Посольская книга 1984, 81). În același an, marele sneaz al Moscovei trimitea hanului „шубу, хрепты белинны гола, да сукно ибское черлено, да зуб рыбей”, iar soției acestuia „шубу, хрепты белы гола, да сукно ипское черлено” (Посольская книга 1984, 85).

Este foarte important de reținut faptul că în calitate de cadouri, în această sursă sunt indicate nu blănurile de samur, ci „**šuba**”, adică haina gata confecționată.

Surse documentare rusești puse anterior în circuitul științific atestă bunele relații dintre domnii

Moldovei și țării ruși. Din *Instrucțiunile* date de Ivan al IV-lea solului său V.G. Morozov, care pleca în Lituania pe 22 aprilie 1537 cu misiunea de a-l convinge pe regele Sigismund I să încheie pace cu Petru Rareș, aflăm că numitul sol trebuia să-l atenționeze pe rege despre bunele relații cu domnii Moldovei pe care le-au avut Ivan al III-lea și Vasile, care „к воеводе волошскому **жалованье** свое и любовь к нему держали”. Ivan al IV-lea de asemenea, „к воеводе волошьскому к Петру любовь свою держим и его **жалуем**, а он нам служит” (Исторические связи 1965, 310). Această **жалованье**, care era o remunerare pentru anumite servicii, consta, cum o demonstrează documentele de mai târziu, în rând cu alte bunuri, și din blănuri de samur.

Desigur, apare întrebarea, care era temeiul acordării de către suveranii ruși a unei asemenea **жалованье** domnilor din Țara Moldovei? *Instrucțiunea* amintită mai sus recomandă solului V.G. Morozov că în cazul în care regele ar refuza să semneze armistițiul de pace cu domnul Moldovei, invocând motivul că acesta îi este vasal, solul trebuia să declare: „То государю нашему гораздо ведомо, что **воевода послушен государю нашему**, а королю не голдует; и государь наш и приказал нам королю говорить, чтоб его взял к себе в перемирье, что **он послушен государю нашему** (s.n. - I.E.); а коли б воевода голдовал королю, и государю было нашему чего доля к королю то приказывати?” (Исторические связи 1965, 311).

Este de reținut și faptul că anterior, anume în februarie 1537, în timpul negocierilor solilor regelui Sigismund I la Moscova, aceștia erau presați să contribuie la încheierea păcii cu Moldova. Solii refuzau categoric să accepte, declarând că ei nu au asemenea împuterniciri: „oare puteți voi lua asupra voastră un singur cuvânt fără porunca domnului vostru despre ce să vorbiți cu noi?”, și s-au arătat surprinși de afirmația reprezentanților țarului că Petru Rareș „**slujește** (s.n. - I.E.) domnului nostru”, adică lui Ivan al IV-lea: „Și spuneți că voievodul (Petru Rareș - I.E.) slujește domnului vostru (lui Ivan al IV-lea - I.E.), dar voievodul Moldovei este **vasalul** (*голдует*) (s.n. - I.E.) stăpânului nostru (al regelui polon - I.E.) și al Statului Leșesc” (Исторические связи 1965, 111).

Așadar, această **жалованье** urma să fie scordată domnilor Moldovei în virtutea faptului că se considera că aceștia slujesc, ascultă de țarul rus.

În timpul celei de a doua domnii în Moldova, Petru Rareș, de asemenea, prin solii săi sosiți la Moscova în noiembrie 1543, conform surselor narative rusești, solicita de la țar „*поможение окупитися от турскаго салтана ... И великий бы государь пожаловал, помочь учинил, чем окупитися, да и вперед бы его государь жаловал*” (s.n. - I.E.) *и берег*” (Исторические связи 1965, 311-312). Drept consecință, în iarna anului 1544 Ivan al IV-lea trimitea împreună cu solii moldoveni și un sol rus, Simion Danilov, care ducea *жалованье* (s.n. - I.E.) la domnul Moldovei.

O solie a domnului Moldovei trimisă la Moscova în anul 1545, în timpul când se întorcea înapoi, a fost reținută de poloni, solii fiind învinuiți că au urmărit scopul de a-l ațâța pe Ivan al IV-lea împotriva regelui. Într-o scrisoare de la începutul anului 1546 adresată de către Petru Rareș regelui polon, domnul Moldovei respingea categoric învinuirile și declara că solia a fost trimisă la Moscova „*за соболями, кунним мехом и соколами ... которые мы должны давать турку с тем, чтобы я смог откупиться*” (s.n. - I.E.) *от султана*” (Исторические связи 1965, 312). Solia aceasta nu s-a mai întors cu bine în Moldova. Ulterior, ea a fost atacată de oamenii cneazului Wişniewski care au luat blănurile, un șoim a fost ucis, iar altul a fost luat de năvălitori, ultimele precizări atestând că de la Moscova se aduceau și șoimi de vânătoare, în cazul de față doar doi șoimi.

În sfârșit, la 1555 venea la Moscova o solie și de la Alexandru Lăpușneanu solicitând ca țarul „*для христианства помог чем откупиться от турского*”. Țarul „*пожаловал*” (s.n. - I.E.) *послов и отпустил их прежним обычаем*” (Исторические связи 1965, 314). Observăm, domnul Moldovei a invocat un nou motiv, „*для христианства*”, pentru ajutorarea sa, nu pentru că ar sluji țarului.

Relațiile comerciale ale Moldovei cu Rusia sufereau mult din cauza războiului dintre ultima și Polonia. În această situație domnul Moldovei Alexandru Lăpușneanu s-a adresat sultanului cu cererea ca acesta să poruncească hanului Crimeii să permită negustorilor din Moldova trecerea nestingerită spre Moscova prin posesiunile hanului. Drept rezultat este emis firmanul respectiv al sultanului Selim al II-lea din 26 aprilie 1560, act ce confirmă faptul aducerii blănurilor de sobol și de hermină din Rusia (Furnică 1938, 8-9).

Așadar, actele invocate mai sus atestă faptul că de la Moscova se aduceau blănuri de samur, de jder și șoimi pentru a fi trimise de către domnii Moldovei sultanului cu scopul de a se **răscumpăra**, adică aceste dări, fie sub formă de haraci, fie sub formă de peșcheșuri, erau considerate de domnii Moldovei, cel puțin și la 1555, drept un **preț de răscumpărare a păcii** (s.n. - I.E.) de la sultan și nu un semn al supușeniei lor față de Poartă.

De o importanță deosebită în elucidarea subiectului este *Protocolul Diplomatic* din anii 1588-1594, care reflectă legăturile Moscovei cu înalții prelați ortodocși și cu bisericile și mănăstirile ortodoxe din Orient. Actele incluse în acest *Protocol* atestă numeroase danii făcute de țar, printre care obiecte de podoabă, bani, dar și blănuri de samur și de jder. Anume acestea din urmă prezintă obiectivul interesului nostru.

Se cunoaște faptul că, la sfârșitul secolului al XVI-lea patriarhul de Constantinopol a întreprins un voiaj la Moscova în scopul de a obține susținere financiară necesară refacerii Patriarhiei. Sosind la Moscova în iulie 1588, patriarhul, printre multe alte bunuri materiale și bani, a mai primit „*государево жалованье*” din blănuri „*сорок соболей в 60 рублей, другой сорок в 30 рублей*”, iar unul din însoțitorii patriarhului, anume mitropolitul Erofei a primit „*40 соболей в 30 рублей*” (Посольская книга 1988, 30). Ceva mai târziu, februarie 1589, în legătură cu vizitarea mănăstirii Serghiev, patriarhul Ieremia a primit, printre alte bunuri, „*40 соболей в 30 рублей*”, mitropolitul Erofei și alți câțiva înalți prelați „*40 кунниц*” (Посольская книга 1988, 41). În luna mai 1589 patriarhul Ieremia și suita sa părăsea Moscova. La plecare, printre multe alte bunuri, patriarhul și însoțitorii săi primeau blănuri de samur care variau ca preț de la „*40 соболей – 50 рублей*” la „*40 соболей – 15 рублей*” și, de asemenea, blănuri de jder „*по 40 кунниц*”, fără a se indica prețurile acestora din urmă. În afară de aceste bunuri, la Smolensk, patriarhul urma să mai primească 1 000 de ruble „*на церковное сооружение*” (Посольская книга 1988, 48-49).

Cum putem vedea, în două cazuri se indică cu litere *сорок* samuri, în celelalte cazuri cifra *40* blănuri, fie de samur fie de jder. Atenționăm și asupra expresiei „*другой сорок в 30 рублей*”, ceea ce, dacă înțelegem cu termenul *сорок* (patruzeci), ar însemna „alt patruzeci de 30 de ruble”, care nu are nici un sens. Considerăm că semnificația co-

rectă este „alt sórok (altă husă) de 30 de ruble”. În acest caz fraza dată capătă sens: patriarhul primea o husă de samuri în valoare de 60 de ruble, alta, în valoare de 30 de ruble. Cel mai probabil că diferența de preț nu era în calitatea blănurilor de samur, ci în numărul lor. Faptul că în celelalte cazuri se scria doar cifra 40 nu schimbă situația, or cifra dată nu putea să semnifice numărul de 40, ci doar *husa* de samuri, fiecare dintre ele având prețuri diferite.

În vara anului 1591 la Moscova venea mitropolitul de Târnova Dionisie și alți înalți prelați ortodocși. La plecare, în decembrie același an, printre alte bunuri ei au primit blănuri de samur, care variau ca preț de la „*сорок соболей – 50 рублев*” la „*сорок соболей – 16 рублев*”, și, de asemenea, blănuri de jder „*три сороки куниц – 30 рублев*”, „*да по сороку куниц*”, „*да по 40 куниц*” (Посольская книга 1988, 89). Foarte prețioasă este indicația „*три сороки куниц*”, adică trei sorokuri = trei huse cu blănuri de jder, indicație care atestă că nu este vorba de cifra 40, ci de o altă unitate de măsură, husa. În calea sa spre hotarul Rusiei, Dionisie mai primea de la înalții prelați ruși diferite cadouri printre care „*сорок куниц*” și mai multe unități de „*сорок соболей – 15 рублев*” (Посольская книга 1988, 101).

Atragem atenția la samurii cărora li se indică prețul: un sorok de samuri de 50 de ruble, un sorok de samuri de 16 ruble, un sorok de samuri de 15 ruble, adică într-un caz sorokul de samuri costa 50 de ruble, în altul 15 ruble. Să fie vorba de 40 de blănuri care într-un caz costau 50 de ruble iar în altul doar 15 ruble? Și în acest caz, considerăm că este vorba de husa de samuri, care conținea un număr diferit de blănuri, de unde și diferența mare în preț, nu credem posibil ca înaltului prelat ortodox să i se fi dat blănuri de calitate proastă.

În martie 1592 țarul Feodor Ivanovici îi comunica Patriarhului Ieremia că a trimis cu mitropolitul Dionisie „*на устройство патриаршеского дому*” diferite bunuri, printre care „*сорок сороков соболей, тридцать сороков куниц, десятеры цки горностаины*” (Посольская книга 1988, 117, 139), deci blănuri de samur, de jder și de hermină, primele două erau măsurate în huse, iar blănurile de hermină în „*цки*”. În limba rusă veche termenul „*цки*” însemna și „*доска*” (scândură), dar și „*пластина*” (placă), care era o blană fără cap și fără coadă. Așadar, numai pentru acestea se indica numărul exact de blănuri

„*десятеры цки*”, pentru celelalte blănuri se indica numărul de huse.

Alți înalți prelați, mănăstiri și biserici, inclusiv din Moldova, primeau, conform unui registru alcătuit după 22 februarie 1594, printre alte bunuri „*четыре сороки соболей*”, „*сорок соболей*” (Посольская книга 1988, 117, 122, 125, 139, 144-145, 152, 154-155, 163, 164, 167, 169-170). Conform sursei date, mitropolitul Nicanor din Iași primea „*mila*” țarului „*сорок куниц*”, protopopul Ioachim, patru popi și doi diaconi de la biserica Sfântul Nicolae Făcătorul de minuni din Iași primeau 10 galbeni (*золотых угорских*), iar iegumenul 1 galben. O altă mănăstire din Iași, în persoana starețului ctitor Leontie și alți cinci oameni, primeau „*mila*” țarului 10 galbeni (Посольская книга 1988, 159).

Deosebit de impunătoare erau ajutoarele țarului Feodor Ivanovici acordate împăratului Rudolf al II-lea, care se ridicase la luptă împotriva Imperiului Otoman. Conform informațiilor călătorului și învățatului german Adam Olearius (cca 1599-1671), țarul i-a trimis „*1003 сорока соболей, 519 сороков куниц, 120 черно-бурых лисиц, 337 000 лисиц, 3000 бобров, 1000 волчьих шкур, 74 лосиньих шкуры*” (http://ufo-online.ru/file_673.html).

În legătură cu *sorokurile* de samur și cu donarea acestora de către țarii ruși, mai apare încă o problemă care merită atenție, anume problema de unde luau conducătorii Rusiei aceste blănuri pe care le trimiteau în calitate de remunerare sau ajutor domnilor români, lumii ortodoxe din Orient și chiar suveranilor occidentali?

După cum atestă cercetările istoricilor din Rusia, aceste blănuri erau luate sub formă de iasak (ясак) – impozit în natură la care erau impuse popoarele autohtone neruse de pe Volga (sec. XV-XVIII) și din Siberia (sec. XVII - înc. sec. XX) și поминки (comând), pomene țarului, apreciate drept o formă de asuprire colonială a acestor popoare, el ajungând în diferite regiuni ale Siberiei până la 12 samuri pe an de la o persoană (Включение; Бродников; Сгибнев 2005).

Date destul de interesante ne oferă *Registrul de venituri* pentru anul 1620-1621, în care sunt înscrise iasakul și pomenele făcute țarului în orașul Eniseisk, dintre care am selectat următoarele date: „*с ясачными людьми с 7 человек государевых поминков (pomene, comând) 5 соболей да*

ясаиных **50 соболей** взято”; „с ясаиными людьми 21 человека государевых поминков 18 соболей да ясаиных 4 сорока 23 соболя взято”; „с ясаиными людьми государевых поминков 3 соболя да ясаиных **48 соболей**”; „государевых поминков 3 соболя да ясаиных 40 соболей да 4 бобра за 8 соболей донято”; „23 бобра за **46 соболей**”; „государевых поминков 31 соболя да ясаиных семь сороков 4 соболя взято”; „государевых поминков 3 соболя да ясаиных два сорока 10 соболей да бобр черный”; „государевых поминков 3 соболя да бобр черной да ясаиных два сорока да 4 бобра за 8 соболей да 2 бобра за 2 соболя донято”; „государева ясаку **80 соболей** да 19 недособолишков, **63 соболя с хвосты**, а 36 соболей и с недособоли (blană de sobol care nu avea restabilit complet părul după năpârli-re - I.E.) без хвостов, с пупки **88 соболей** и с недособольми, а без пупков 11 соболей”; „**73 соболя** да 8 недособолишков с пупки и с хвосты” (Бродников 1994, 111-140).

Însemnările făcute în acest registru sunt foarte interesante. În unele cazuri se indică la sorokurile de samuri, „4 сорока 23 соболя”, „семь сороков 4 соболя”, „два сорока 10 соболей”, „два сорока да 4 бобра за 8 соболей”, iar în șapte cazuri, după cum se observă din documentul citat, cu toate că numărul de soboli depășește cifra de 40 (50, 48, 46, 80, 63, 88, 73), care ar alcătui ipotetic un *sorok*, este indicat numărul total. Ce să semnifice această situație? Nu erau predate blănurile respective în *sorokuri*? Desigur, apare și altă întrebare, de ce unele sunt indicate în *sorokuri*, iar altele nu? Ori poate la colectarea iasakului *sorokul* era determinat de autoritatea țaristă locală la un număr mult mai mare, poate chiar de 100 (o sută) de blănuri de samur? Oricum, nu putem da o explicație plauzibilă acestei situații, atât doar, nu putem concluziona că *sorokul* includea exclusiv 40 de blănuri de samur.

De o importanță deosebită pentru elucidarea subiectului dat este *Registrul vamal al orașului Vologda* din anul 1634-1635 publicat în anul 1983. Registrul conține informații succinte despre negustorii care treceau prin vama dată, dar mai ales despre mărfurile pe care aceștea le duceau. În afară de indicațiile obișnuite, pe care le întâlnim și în alte surse, referitoare la samuri „6 сороков соболей”, „11 сороков соболей”, „14 сороков соболей”, „15 сороков соболей”, „5

сороков соболей” etc., întâlnim și alte indicații, care aruncă o lumină nouă asupra rezolvării problemei date.

Unul dintre negustorii care trecea vama de la Vologda avea, în afară de alte mărfuri și „56 сороков 13 соболей в лотке” (*лоток* – lădiță utilizată pentru mărfuri care se vând cu amănuntul). Așadar, cea mai mare parte din blănurile de samuri era repartizată în huse, dar 13 blănuri se aflau într-o lădiță specială. Asemenea indicații mai sunt în sursa dată, fără a se preciza însă că blănurile de samur, rămase în afara *sorokurilor*, se află în lădițe speciale: „14 сороков 6 соболей”, „16 сороков и 35 соболей” ... „19 сороков и 20 соболей да лоскутье (petic, bucată, fâșie) соболей”, „8 сороков 28 соболей”, „5 сороков и 18 соболей” ... „14 сороков 6 соболей”, „9 сороков и 20 соболей” ... „10 сороков 7 соболей”.

Un alt negustor, deopotrivă cu alte mărfuri, avea „3060 хвостов, 930 пупков соболей”. Cu regret, dar sursa dată nu precizează câte *sorokuri* alcătuiau aceste 3060 de cozi și 930 de burice de samur. Totuși, pare inexplicabil, de ce blănurile date nu erau repartizate în *sorokuri*, în huse.

Uneori *sorokurile* nu erau complete. La unii negustori se indică că au „12 сороков соболей без соболя”, „11 сороков без 3 соболей”. Ce înseamnă aceasta? Că erau, în primul caz, 11 *sorokuri* depline, iar în unul nu ajungea un samur, în al doilea caz, erau 10 *sorokuri* depline și unul fără trei samuri? Sau poate altă combinație? De ce atunci nu s-a indicat ca și în cazul citat mai sus „16 сороков и 35 соболей”? Dacă *sorokul* avea 40 de blănuri, atunci aici lipsa a 5 blănuri l-a făcut pe cel care a înregistrat datele respective să considere că nu este vorba de un *sorok*? De ce însă lipsa de 1 (una blană) și a 3 blănuri este considerată *sorok*? Sunt, după cum observăm, o serie de întrebări la care nu putem deocamdată găsi un răspuns acceptabil.

În unele cazuri, aceeași marfă, pentru același negustor, o parte este indicată în *sorokuri*, alta este indicată după numărul total de blănuri. Unul dintre negustori avea „2 сороки недособолей, 306 лисиц, 200 лапок лисьих, 100 хвостов куньих, 2 п. струи бобровые, 4 розсомахи, 2 сороки куниц, 10 недокуней, 80 хвостов недособолей”. Așadar, observăm că cozile de jder și cozile de „*недособолей*” nu sunt indicate în *sorokuri*. Una și aceeași marfă, uneori era în-

dicată în *sorokuri*, în alte cazuri, numărul total: „120// пластин собольих”, „2 сороки пластин собольих”, „4 сорока пластин”, „пластина” fiind blana da samur ori de alt animal, fără cap și fără coadă. Exact așa și blana de samur de la buric, este indicată și în *sorokuri* și numărul total, în unele cazuri, „72 сорока пупков” „10 сороков пупков собольих”, în alte cazuri, „2 000 пупков собольих”. Tot așa și blănurile de hermină: într-un caz, „40 горностаев”, în altul „50 горностаев”, iar în altul „12 сороков горностаев”.

În unele cazuri indicațiile la volumul mărfurilor era și mai sofisticată. Spre exemplu, unul dintre negustori, printre alte mărfuri avea „8 сороков и полсемь пары соболей, полвосьма сорока пупков собольих, 3 волка, на 5 р[ублей] мелочи соболю”, un altul „шуба соболя пупчатая, полтора сороки пупков собольих, лоскутье соболю”, iar al treilea, „полшеста сороки пупков собольих”.

Unele date par să indice că blănurile de samur se numărau și fiecare în parte. Așa, unul dintre negustori avea „6 сороков соболей и 15 сороков 34 пупка, 8 соболей **одинцов**”, ultimul termen indicând la altă formă de numărare a lor față de *sorok* și *para* (pereche). La o altă formă de numărare, pare să indice și fraza următoare, „22 сороки 20 пупков, 10 хвостов собольих, бобришко, 3 пластины собольих, 3 испода пластовых, испод пупчатой, **окол соболей**, лоскутье соболю, 15 хвостов собольих”, „**окол соболей**” semnificând accesoriul din blană în jurul părții de jos a căciulii.

După cum s-a arătat și mai sus, V. Dal observase această diferențiere: „Соболь поныне продается сороками или сорочками, что и зовется соболь в сороках или в кошках; каждый сорочек (на полную шубу) вложен в чахол, в сорочку; выше этого парный соболь, в парах, а самый высокий одинач”.

Conform *Registrului* citat, în *sorokuri* erau repartizate și mănușile cu un deget, degetul mare, împletite sau confecționate din piele sau blană: „17 сороков рукавиц, 2 сорока варег”, „3 сорока варег, 10 сороков рукавиц”, „явил на санех 8 сороков рукавиц уресчатых”, „сорок варег”, „6 сороков 30 рукавиц”. Dar le întâlnim și în afara *sorokurilor*, cu indicația numărului total: „1040 рукавиц”, „400 рукавиц”.

Sursa dată amintește și „**4 сорока выимков**” (Таможенная 1983), dar autorii *Dicționarului limbii ruse din secolele XI-XVII*, cu toate că aduc și alte exemple, „десять выимок соболей”, „девятнадцать сороков дватцать три соболя с пупки и с выимки”, nu dau o explicație clară a acestui termen (Словарь 1976, 206). Oricum, este evident că e vorba de o anumită parte a blănii de samur.

Nu se repartizau pe *sorokuri*, conform registrului dat, blănurile de castor, de vulpi, de veveriță (una costa 30 ruble) etc. (Таможенная 1983).

Acte de mai târziu, din secolul al XVII-lea, fac și alte precizări referitoare la aceste *sorokuri* de samur. La 26 noiembrie 1643 Vasile Lupu se adresa țarului Mihail Feodorovici cu o scrisoare în care îl anunța despre încheierea negocierilor de pace ruso-turce și solicita să i se permită omului său, grecului Mihail Nicolaev, „купити нам несколько сороков соболей в Турское царство” (Исторические связи 1968, 126). Traducerea în limba română documentelor publicate în acest volum, al doilea, a fost făcută de folcloristul și istoricul român din Chișinău, Gheorghe Bogaci (1915-1991), care a tradus în felul următor fraza dată: „să ne cumpere câteva *soroace* de samuri” (Исторические связи 1968, 124), adică prin termenul *sороков* el nu a înțeles cifra de 40.

Ceva mai târziu, Vasile Lupu solicita țarului, la 20 noiembrie 1645, să permită boierului Iurie Ostafiev ca el „нам купил сколько сороки соболи” (Исторические связи 1968, 167)¹, tradus „să ne cumpere câteva *soroace* de samur” (Исторические связи 1968, 168). Pe 14 ianuarie 1647 țarul Alexei Mihailovici îl anunța pe Vasile Lupu că solul Zosima Iuriev, venit de la domnul moldovean, a primit pentru necesitățile domnului „30 сороков соболей добрых по 100 по 50 рублев сорок”, tradus de Gheorghe Bogaci „30 de *soroace* de samuri buni, a câte 150 de ruble *sorokul*” (Исторические связи 1968, 193-195). Alte prețuri: „2 *soroace* de samuri a câte 125 de ruble *sorokul*”, trimise de țarul Rusiei boierului din Moldova Isai Ostafiev în septembrie 1644; „6 *soroace* de samuri a câte 50 de ruble *sorokul*” trimise de țar domnului muntean Matei Basarab la 1645 (Исторические связи 1968, 368); la 1647 dom-

¹ Aceeași frază o avem fixată în mai multe acte: în actul din 18 februarie 1647, 200-202; în actul din 22 septembrie 1647, 210-211 etc.

nul muntean primea de la țar „5 сороков соболей ценою: один сорок в 100 рублей, 3 сорока по 80 рублей, сорок в 60 рублей (Исторические связи 1968, 373); la 1652 domnul muntean primea de la țar „сорок соболей в 60 рублей” (Исторические связи 1968, 383). În opinia noastră, datele prezentate atestă limpede că nu este vorba de cifra 40, și nu ar indica la 40 de blănuri de samur, ci de o altă unitate de măsură, numită *sorok*.

În același timp este de menționat și faptul că documentele din volumul al treilea al seriei menționate au fost traduse în limba română de Valeria Costăchel. Expresia „сорок соболей во 150 рублей” din scrisoarea țarilor Ioan și Petru Alexeevici datată 30 ianuarie 1683 este tradusă „patruzeci de [blănuri de] samur de 150 ruble” (Исторические связи 1970, 76-77), prin *sorok*, traducătoarea înțelegând cifra 40.

Alte acte, de asemenea indică la un anumit număr de *sorokuri*, fără a fi însă specificate prețurile. Spre exemplu scrisoarea țarului Alexei Mihailovici din 28 aprilie 1647 adresată lui Matei Basarab indică „5 сороков соболей добрых”, adică „5 soroace de samuri buni” (Исторические связи 1968, 207)².

Deosebit de interesante sunt materialele ce țin de trimiterea unei solii rusești la Bogdan Hmelnițki pe 4 octombrie 1653, care urma să aducă și blănuri de samur. Iată fragmentul respectiv din acest document:

„Киевскому митрополиту 2 сорока соболей по 100 рублей сорок, епископу черниговскому сорок соболей в 80 рублей, сорок соболей в 70 рублей, архимариту (архимандриту - I.E.) печерскому сорок соболей в 100 рублей, да на роздачу **20 сороков ценою в 800 рублей**. Гетману Богдану Хмельницкому ... сорок в 200 рублей, 2 сорока по 150 рублей, 3 сорока по 100 рублей, сорок в 90 рублей, 3 сорока по 80 рублей, 3 сорока по 70 рублей, сорок в 60 рублей, 2 сорока по 50 рублей ... Сыну его Тимофею Хмельницкому: сорок в 120 рублей, сорок во 100 рублей, 2 сорока 80 рублей, сорок в 70 рублей, сорок в 50 рублей, ... Писарю Ивану Выговскому тож, что и Тимофею Хмельницкому, да ему ж дать тайно: сорок в 80 рублей, сорок в 70 рублей,

² Vezi și scrisoarea din 1 martie 1651, care indică la „2 сорока соболей добрых”, tradus „două soroace de samuri buni” (Исторические связи 1968, 228-229).

сорок в 50 рублей; полковником 20 человеком по сороку соболей по 70 рублей сорок; ясаулом войсковым 2 человеком по сороку соболей по 80 руб. сорок, по паре соболей по 10 руб. пара человеку” (Трехсотлетие 1954).

Ce concluzii am putea noi trage din examinarea acestui fragment din documentul respectiv? În primul rând, observăm că *sorokurile* diferă după preț. Ar însemna aceasta că în ele era un număr diferit de blănuri sau că numărul de blănuri era 40, dar calitatea lor era mai proastă de aceea ele erau mai ieftine? A doua ipoteză cred că nu poate fi admisă, or, apare inexplicabil faptul că hatmanului Bogdan Hmelnițki, cui i se duceau cele mai multe blănuri, printre care un *sorok* de samur în prețul la 200 de ruble să i se ducă și două *sorokuri* de samur a câte 50 de ruble fiecare, adică de o calitate mult mai modestă. Se pare că problema constă în numărul blănurilor de samur din fiecare *sorok*. Foarte interesant apare și faptul că esaulii, două persoane, în afară de câte un *sorok* de samuri a câte 80 de ruble fiecare, mai primesc câte o pereche de samuri a câte 10 ruble perechea. Dacă admitem că fiecare pereche de samuri din toate *sorokurile* indicate mai sus costau câte 10 ruble, atunci în primul *sorok* al lui Bogdan Hmelnițki erau 20 de blănuri de samur, iar în *sorokurile* date esaulilor erau câte 8 perechi de blănuri de samur. În cazul de față, cel mai mic *sorok* consta din patru perechi de blănuri de samur. Cele mai ieftine erau *sorokurile* destinate pentru „да на роздачу **20 сороков ценою в 800 рублей**”, în cazul în care aceste *sorokuri* erau egale ca preț, este vorba de faptul că fiecare din ele costa 40 de ruble.

Așadar, din documentul citat, nu putem trage concluzia că *sorokul* apare ca număr de 40, ci mai degrabă ca o unitate de măsură a unui tot întreg, a unui anumit număr de blănuri necesar fie pentru confecționarea unei haine, fie că urmau a fi utilizate ca accesorii pentru împodobirea hainelor, a obiectelor de acoperire a capului etc.

Blănurile aduse din Rusia care tranzitau teritoriul Ucrainei, erau supuse unor impozite vamale. Un act al lui Bogdan Hmelnițki din 28 aprilie 1654 fixează următoarele tarife: „од сорока соболей золотих – шист; од сорока пупков соблых – золотих два, од сорока кунци – золотих два, од бунта (legătură - I.E.) лисиц – золотих два” (Документи 1961, 343).

Actul este formidabil prin faptul că atestă calitatea diferită a blănurilor de samur, termenul „*пунку*” atestând că este vorba de partea de blană de samur de la buric, prețuită mai ieftin decât partea din spate.

O altă sursă istorică, *Protocolul diplomatic* privind legăturile Țărilor Române cu Rusia în anii 1674-1675, oferă detalii suplimentare asupra subiectului dat. Sursa respectivă face referință la solii domnilor Moldovei și Țării Românești sosiți la Moscova în anii trecuți și la **жалованье** (remunerarea) pe care aceștia au primit-o la plecarea. Așa, la 1645, solul Pavel Micolaev și însoțitorii săi, în total 9 persoane, sosiți de la domnul muntean, au primit „*40 соболей в 50 рублев, другой (сорок 40 - I.E.) в 30 рублев; людям их по паре соболей, по три рубли пара, человеку*”. Dacă admitem din aceea că *sorokul* este cifra de 40, atunci, în urma calculelor respective, reiese că fiecare blană de samur luată de sol costa, în primul caz 1,25 ruble, în al doilea caz – 0,75 ruble, iar însoțitorii primeau câte două blănuri, fiecare a câte 1,5 ruble, adică blănurile primite de însoțitori, cu toate că erau mai puține la număr, erau mai scumpe și deci mai calitative decât cele primite de sol, situație care apare paradoxală și nu își are o explicație logică.

Câțiva ani mai târziu, solii lui Constantin Șerban primeau: „*архимарит (архимандрит - I.E.) Парфеней*” „*40 соболей в 50 рублев*”, diaconul Hrisant „*сорок куниц да денег 10 рублев*”, traducătorul „*2 пары соболей в 5 рублев*” și sluga „*пара соболей в 4 рубли*”. Este, practic, aceeași situație ca și cea relatată mai sus.

Asemenea **жалованье** primea Bogdan Hmelnițki, soția și copiii lui și, de asemenea, polcovnicii cazacilor. Așa, „*к полковником парами на 300 рублев, по 10 рублев пара*” (Посольская книга 2005, 38), adică se trimiteau 30 de perechi de samuri, fiecare pereche costa 10 ruble, adică o blană costa 5 ruble.

La 1674 iegumenul Teodor, sosit de la Ștefan Petriceicu și Constantin Șerban, primea de la țarul Alexei Mihailovici **жалованье** „*на отпуске собольми парами по прямой доброй цене без прибавочной на пятьдесят рублев, а сорок соболей в пятьдесят же рублев*» urma să-i primească de la Departamentul Siberiei (Посольская книга 2005, 38). Probabil este vorba de 5 perechi a câte 10 ruble perechea sau 10 perechi a câte 5

ruble perechea, oricum, samurii erau de o calitate bună, de unde și prețul destul de mare. În același timp, iegumenul mai primea un *sorok* de samuri tot în sumă de 50 de ruble. Dacă pornim de la faptul că *sorokul* conținea 40 de blănuri, reiese că acestea erau de o calitate mult mai modestă, fiecare blană costând 1,25 ruble.

Traducătorul a primit „*2 пары соболей в 5 рублев*” (adică 2,5 ruble fiecare blană - I.E.), iar ceilalți însoțitori „*по паре соболей, по 4 рубли пара*” (adică câte 2 ruble fiecare blană - I.E.) (Посольская книга 2005, 59).

Și în acest caz situația nu are o explicație logică. Iegumenul primea un *sorok* de samuri de o calitate foarte modestă. În același timp, însoțitorii, traducătorul și ceilalți primeau mai puțini samuri, dar judecând după preț, de o calitate mai bună. Situație, care, de asemenea este paradoxală.

În plus, la cele primite deja, Teodor mai primea la plecare **жалованье** „*пару соболей в восьм рублев*” (Посольская книга 2005, 40).

La 1675 alți soli, Radu Nicolaev și Petru Petrov ai domnilor menționați mai sus primeau la plecare din Moscova **жалованье** „*по сороку соболей, по пятидесять рублев сорок, да по паре соболей, по десяти рублев пара; людям их, одинатцати человеком, по паре соболей, по три рублев пара, человеку*”, din Departamentul Siberiei (Посольская книга 2005, 59).

Datele care se referă la **жалованье** primită de Dosoftei și însoțitorii săi indică că și „perechile” de samuri erau, după preț și, evident, după calitate, diferite. Dosoftei a primit „*сорок соболей в пятьдесят рублев*”, arhimandritul „*две пары по семи рублев пара*”, alte trei persoane „*по паре соболей по семи рублем пара*”, o altă persoană „*пара в пять рублев*”, alți douăzeci de însoțitori de rang mai jos (*челядников*) „*по паре соболей по два рубли пара человеку*” (Посольские книги 1993, 16).

În septembrie 1689 la Moscova sosea arhimandritul Isaia cu încă cinci persoane. La sosire arhimandritul a primit **жалованье** „*40 соболей в 20 рублев*”, 15 ruble și 12 arșini de camcă. La plecare arhimandritului i s-au dat „*вместо 50 рублевого сорока соболей, деньгами 50 рублев*”, iar pentru mănăstirea de unde a venit „*вместо 100 (рублевого - I.E.) сорока соболей деньгами 100 рублев*” (Посольские книги 1993, 117).

Este clar că *sorokurile* de samuri erau foarte diferite. Având în vedere prețurile indicate, într-unul din cazuri reiese că o pereche de samuri costa doar o rublă, adică fiecare blană a câte 0,5 ruble, și este greu de admis că este vorba de 40 de blănuri, acestea fiind de o calitate foarte modestă.

În 1691 la plecarea lui Ioan Belevici din Moscova țarul a poruncit ca să i se dea „*сорок соболей в 50 рублев, другой в 30 рублев или вместо обоих в ту же цену один сорк соболей*”, adică, în loc de două *sorokuri*, să i se dea numai un *sórok* de samuri în sumă de 80 de ruble. Suplimentar la aceasta Ioan Belevici urma să mai primească „*две пары соболей же по 10 рублев пара*”, iar oamenii săi, șase persoane „*по паре соболей по 3 рубли пара*”. În afară de aceasta, domnului Moldovei i se trimitea **жалованье** „*четыре чернобурых лисиц по 15 рублев лисица*” (Посольские книги 1993, 103).

Toate acestea au fost primite de Ioan Belevici la Departamentul soliilor, cât privește samurii indicați, el a primit „*сорок соболей в 80 рублев*” (Посольские книги 1993, 107). Tot așa primi-

se **жалованье** Ioan Belevici și în anul 1680 „*вместо дву сороков один сорк соболей в 80 рублев*” (Посольские книги 1993, 102).

În concluzie am putea afirma că sursele de origine rusească examinate, în opinia noastră, nu atestă faptul că termenul de *sórok* indică numărul, cifra de 40 de blănuri, acesta era și un *sac*, o *husă*, o *legătură* în care se puneau blănurile respective (*дву сороков – două huse, сорк сороков – patruzeci de huse etc.*), și ea reprezenta o unitate de măsură a unui tot întreg de blănuri, fără ca sursele invocate să precizeze vreodată câte anume blănuri erau în sacul sau husa respectivă. Diferența de prețuri la care s-a atenționat ar indica atât numărul diferit de blănuri din husele respective, cât și calitatea lor.

Sursa otomană, unică deocamdată, pusă în circuitul științific de Mihai Maxim, atestă destul de limpede că fiecare *deste*, *legătură*, *husă*, *sac*, conținea câte 20 de blănuri de samur și nu considerăm că avem motive să ne îndoim de veridicitatea acestei informații oferite de respectiva condică în care este fixată.

Bibliografie

- Maxim 2008:** M. Maxim, Noi documente turcești privind Țările Române și Înalta Poartă (1526-1602) (Brăila 2008).
- Furnică 1938:** D.Z. Furnică, Documente privitoare la comerțul românesc. 1473-1868 (București 1938).
- Бродников 1994:** А. Бродников. *Енисейский острог. Очерки из истории города и уезда (Енисейск 1994)*.
- Бродников:** А.А. Бродников, Сбор ясака: зависимость процесса объясачивания от потестарно-политической ситуации в регионе. По материалам Восточной Сибири XVII в. (<http://www.zaimka.ru/power/brodnikov3.shtml>)
- Включение:** Включение алтайцев в состав Русского государства (http://altaj.ru/vkljuchenie_altajcev_v_sostav_russkogo_gosudarstva?page=0%2C10).
- Даль:** В. Даль, Толковый словарь живаго Великорусскаго языка (<http://slovardalya.ru/description/sorok/38588>).
- Документи 1961:** Документи Богдана Хмельницкого. 1648-1657 (Київ 1961).
- Исторические связи 1965:** Исторические связи народов СССР и Румынии в XV - начале XVIII в. Документы и материалы в трех томах. Том I, 1408-1632 (Москва 1965).
- Исторические связи 1968:** Исторические связи народов СССР и Румынии в XV - начале XVIII в. Документы и материалы в трех томах. Том II, 1633-1673 (Москва 1968).
- Исторические связи 1970:** Исторические связи народов СССР и Румынии в XV - начале XVIII в. Документы и материалы в трех томах. Том III, 1673-1711 (Москва 1970).
- Казаченко 2007:** Б. Казаченко, Тридевятое царство, тридесятое государство, или как считали наши предки. Наука и жизнь 10, 2007.
- Посольская 1984:** Посольская книга по связям России с Ногайской Ордой. 1489-1508. Подготовка текста и вступительная статья М.П. Лукичева и Н.М. Рогожина (Москва 1984).
- Посольская 1988:** Посольская книга по связям России с Грецией (православными иерархами и монастырями). 1588-1594. Подготовка текста М.П. Лукичева и Н.М. Рогожина. Предисловие Н.М. Рогожина (Москва 1988).

- Посольская 2005:** Посольская книга по связям Молдовы и Валахии с Россией. 1674-1675. Составители: И.А. Еремия, Н.М. Рогожин, Д.В. Лисейцев (Кишинев 2005).
- Посольские 1993:** Посольские книги по связям Молдовы с Россией. 1684 г., 1690-1691. Составители: И.А. Еремия, Н.М. Рогожин (Кишинев 1993).
- Преображенский 1910-1914:** А.Г. Преображенский, Этимологический словарь русского языка, т. II, П-С (Москва 1910-1914).
- Сгибнев 2005:** А.С. Сгибнев, Исторический очерк главнейших событий в Камчатке. 1650-1855. Вопросы истории Камчатки, Вып. 1, 2005. (<http://npacific.ru/np/library/publikacii/historykam/istkam1-1.htm>).
- Словарь 1976:** Словарь русского языка XI-XVII вв. Выпуск 3 (Москва 1976).
- Словарь 1982:** Словарь русского языка, том II, К – О, Издание второе, исправленное и дополненное (Москва 1982).
- Словарь 1984:** Словарь русского языка, том III, П – Р, Издание второе, исправленное и дополненное (Москва 1984).
- Таможенная 1983:** Таможенная книга города Вологды. Составитель и автор введения Е.Б. Французова (Москва 1983). (<http://booksite.ru/fulltext/tam/ozh/nya/3.htm>).
- Трехсотлетие 1954:** Трехсотлетие воссоединения Украины с Россией (Москва 1954) (http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Ukraine/XVII/1620-1640/300let_voss/index.htm).
- Фасмер:** М. Фасмер, Этимологический словарь русского языка (<http://maxfas.ru/index.php?a=term&d=%D0%A1%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C&t=%D1%81%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BA>).
- Хроника 1966:** Хроника Быховца (Москва 1966).

”One of forty sobols” – bag of sobols that included 40 sables?

Abstract

The study of Russian sources shows that nobody did ever decipher the words “forty sobols”, whether one, two or “forty times forty”. The assumptions of historians, linguists and other specialists that one can talk about forty sobols, which were in every forty is not confirmed by Russian sources. Some new documents published by the Romanian historian Mihai Maxim shed new light on this issue. One of them shows exactly that in every forty (cases) were 20 sobol skins.

„Один сорок соболей” - чехол соболей, который включал сорок соболей?

Резюме

Изучение российских источников показывает, что ни разу они не расшифруют фразу «сорок соболей», идет ли речь об одном, двумя или «сорока сороков». Предположения историков, лингвистов и других специалистов, что речь идет о сорока соболей, которые были в каждом сороке не подтверждаются российскими источниками. Некоторые новые документы опубликованные известным румынским историком Михаем Максимом проливают новый свет на данный вопрос. Один из них указывает точно, что в каждом сороке (чехле) были по 20 собольих шкур.

13.04.2010

Dr. hab. Ion Eremia, Universitatea de Stat din Moldova, str. Mateevici 60, MD-2009 Chişinău, Republica Moldova, e-mail: ion_eremia_2007@yahoo.com

